

РЕНОВАЦІЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

RENOVATION AND ENHANCEMENT OF EFFICIENCY OF USING FIXED ASSETS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AS A STRATEGIC DIRECTION OF INVESTMENT-INNOVATIVE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Голбан Т.Т.

здобувач кафедри фінансів і кредиту,
Полтавська державна аграрна академія

Golban Tymofii

Postgraduate Student,
Department of Finance and Credit,
Poltava State Agrarian Academy

У статті проведено розроблення шляхів удосконалення процесу реновації та пошуку напрямів підвищення ефективності використання основних засобів сільськогосподарських підприємств як стратегічно важливого завдання процесу формування інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва в сучасних умовах. Встановлено, що у ситуації, яка склалася, використовуючи економічні, фінансові і правові важелі, держава має подолати негативні тенденції аграрної реформи, стимулювати зростання виробництва продукції, надаючи всіляку підтримку вітчизняним товаровиробникам, як це і робиться в більшості країн із розвиненими ринковими відносинами. Визначено, що для стійкого інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва потрібні цільові програми з інтенсифікації сільського господарства, розвитку науково-технічного прогресу та впровадження інновацій, відновлення і розвитку сільськогосподарського машинобудування, збільшення капітальних інвестицій тощо.

Ключові слова: основні засоби, ефективність, інвестиційно-інноваційний розвиток, реновації, аграрне виробництво, сільськогосподарські підприємства.

В работе проведена разработка путей усовершенствования процесса реновации и поиска направлений повышения эффективности использования основных средств сельскохозяйственных предприятий как стратегически важной задачи процесса формирования инвестиционно-инновационного развития аграрного производства в современных условиях. Установлено, что в сложившейся ситуации, используя экономические, финансовые и правовые рычаги, государство должно преодолеть негативные тенденции аграрной реформы, стимулировать рост производства продукции, предоставляя всяческую поддержку отечественным товаропроизводителям, как это и делается в большинстве стран с развитыми рыночными отношениями. Определено, что для устойчивого инвестиционно-инновационного развития аграрного производства нужны целевые программы по интенсификации сельского хозяйства, развитию научно-технического прогресса и внедрению инноваций, восстановлению и развитию сельскохозяйственного машиностроения, увеличению капитальных инвестиций и прочее.

Ключевые слова: основные средства, эффективность, инвестиционно-инновационное развитие, реновации, аграрное производство, сельскохозяйственные предприятия.

In this work, the development of ways to improve the process of renovation and search for ways to increase the efficiency of using fixed assets of agricultural enterprises as a strategically important task of the formation of investment and innovation development of agrarian production in modern conditions. It is substantiated that the introduction of complex mechanization and automation as a direction of increasing the efficiency of production involves the creation of high-performance and perfect systems of machines taking into account the characteristics of the agricultural sector. In the process of intensification of agriculture, it is envisaged to use the most modern systems

of machines and equipment that can significantly increase labor productivity and agricultural production efficiency. It is established that in a situation that has developed with using of economic, financial and legal levers, the state must overcome the negative tendencies of agrarian reform, stimulate the growth of production, providing all possible support to domestic producers, as is the case in most countries with developed market relations. It is determined that for sustainable investment-innovation development of agrarian production targeted programs are needed for intensification of agriculture, development of scientific and technological progress and introduction of innovations, restoration and development of agricultural machine-building, increase of capital investments, etc. Taking into account the magnitude and significance of the cost of maintaining fixed assets, agricultural producers, through the effective management of the process of reproduction of fixed assets, should not miss the possibility of reducing these types of costs, taking any management decisions. Consequently, the implementation of the process of reproduction of fixed assets at agricultural enterprises, which ensures the minimization of the costs of their maintenance, must provide for a detailed economic analysis and making a well-founded decision on: forms of use of fixed assets; ways of financing acquisition in case of purchase of property; expediency of realization of expenses for repair on the basis of minimization of total specific expenses; the need to replace obsolete equipment.

Key words: fixed assets, efficiency, investment-innovation development, renovation, agrarian production, agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Інвестиційно-інноваційний розвиток аграрного сектору економіки – це глибокий активний процес, у якому завдання результативного споживання фінансових ресурсів, залучення додаткових джерел фінансування, пошук потенційних інвесторів тісно пов'язане з генеруванням нових знань та ідей, технологічним освоєнням нових наукових відкриттів, винаходів і розробок; впровадженням нововведень, вибором найкращих сучасних форм організації та управління виробництвом.

У процесі виробничої діяльності сільськогосподарство споживає значні обсяги матеріально-технічних ресурсів, системне оновлення яких є об'єктивною необхідністю, теоретичним підґрунтям розвитку суспільного аграрного виробництва. Порушення цієї економічної закономірності неминуче приводить до зниження ефективності сільського господарства, погіршення постачання населенню продуктів харчування, ставить під загрозу продовольчу безпеку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній економічній літературі вивчення питань підвищення ефективності використання й реновації основних засобів привертає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Теоретико-методологічні та практичні аспекти реновації та підвищення ефективності використання основних засобів сільськогосподарських підприємств як стратегічний напрям інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва досліджувались і висвітлені у роботах багатьох вітчизняних учених, таких як: В. Аранчій [1], І. Вініченко [2], В. Геєць [3], О. Дацій [4], В. Ільчук [5], М. Кропивко [7], І. Ксьонжик [10], Ю. Лупенко [8], М. Малік [9], Л. Мармуль [10], І. Назаренко [11], В. Плаксієнко [12], П. Саблук [6], В. Федоренко [13], Ю. Хвесик [14], О. Шпикуляк [6] та інші. Водночас дослідження специфічних особливостей формування та відтворення основних засобів, забезпечення ефективності використання на основі інвестиційно-інноваційного розвитку, відновлення з використанням

лізингу, моделювання забезпечення сільськогосподарського виробництва основними засобами з урахування рівня та динаміки фондоозброєності та фондозабезпеченості висвітлені не повною мірою.

Формулювання цілей. Метою роботи є розроблення шляхів удосконалення процесу реновації та пошук напрямів підвищення ефективності використання основних засобів сільськогосподарських підприємств як стратегічно важливого завдання у процесі формування інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва в сучасних умовах.

Вклад основного матеріалу. Як відомо, організація і здійснення процесу розширеного відтворення в сільському господарстві безпосередньо впливає на формування виробничих витрат сільськогосподарських підприємств. Процес відтворення основних засобів включає їх придбання, використання і відновлення в натурі, тому особливості реалізації зазначених складників процесу відтворення є визначальними чинниками формування рівня витрат на утримання основних засобів аграрних підприємств. Важливо також виявляти взаємну залежність між факторами, що впливають на формування виробничих витрат на всіх стадіях процесу відтворення основних засобів, та встановлювати напрям і ступінь їх впливу.

Динаміка витрат володіння, які не залежать від інтенсивності використання основних засобів та експлуатаційних витрат, що змінюються відповідно до обсягів робіт, виконаних із використанням цих засобів праці, дає підстави класифікувати їх, відповідно, як постійні і змінні. Тому мінімізація витрат на утримання основних засобів сільськогосподарських підприємств спрямована на досягнення мінімального рівня прямих сукупних витрат.

Кількість технічних засобів, яка формується в процесі відтворення, повинна визначатися, виходячи з обсягу робіт у господарстві на основі врахування критерію своєчасності виконання агротехнічних операцій та формування запасу

потужності для перестраховання на випадок несприятливих погодних умов. Виходячи з цього, обсяг робіт у господарстві, для виконання якого планується придбати основні засоби, можна класифікувати за повнотою забезпечення нормативного завантаження, а саме:

- обсяг робіт досить великий для нормативного завантаження основних засобів;
- обсяг робіт, який забезпечує близьке до нормативного завантаження основних засобів;
- незначний обсяг, разові роботи.

Наявність основних засобів, які лише частково використовують свій ресурс, зумовлює підвищення собівартості продукції за рахунок зростання постійних витрат. Ці обставини змушують сільськогосподарських товаровиробників формувати економічно обґрунтований кількісний склад основних засобів на основі компромісу між мінімальною їх кількістю та необхідністю своєчасного виконання агротехнічних робіт або ж вдаватися до міжгосподарського використання окремих видів основних засобів, які не можна повністю завантажити в господарстві.

Фундаментальною умовою розвитку лізингу в економічно розвинутих країнах є функціонування на ринку великої кількості приватних лізингових компаній, що працюють у конкурентних умовах. Тому основою ефективного використання лізингу в Україні є ринкові закони та принципи, а пріоритетом держави є встановлення науково обґрунтованих «правил гри». В умовах низької платоспроможності та залежності тенденцій оновлення основних засобів від рівня прибутку сільськогосподарських підприємств головною передумовою посилення ролі лізингу в процесі реновації повинна стати мінімізація загальної вартості агролізингу для підприємств аграрного сектору та стимулювання розвитку агролізингових компаній із комплексом послуг для технологічного переозброєння (рис. 1).

Методом експертних оцінок нами було встановлено, що нині актуальною проблемою для виробників сільськогосподарської продукції є пошук та отримання інформації для об'єктивної оцінки можливостей та переваг лізингу. Тому посилення інформаційного забезпечення сільськогосподарських підприємств є одним із головних факторів розвитку агролізингових відносин. З огляду на це, до структури обласних дорадчих служб пропонується ввести консалтингові регіональні центри з інженерно-технічних питань. Їхнє функціонування повинно здійснюватися на основі фінансової самостійності, а завданням є моніторинг цін, поширення адекватної та якісної інформації серед учасників ринку матеріально-технічних послуг.

Загальна сума витрат володіння, або постійних витрат, формується в момент придбання основних засобів, тому для власника важливо вибрати такий варіант фінансування придбання, який забезпечує найменші витрати порівняно з іншими. Недостатній обсяг власного капіталу

сільськогосподарських підприємств передбачає здійснення аналізу альтернатив: купити основні засоби за рахунок залучення кредитних ресурсів чи з використанням механізму фінансового лізингу. Ці два способи мають як переваги, так і недоліки, що зумовлюється насамперед кон'юктурою кредитного і лізингового ринків нашої держави. Купівля основних засобів за власні кошти за інших однакових умов вимагає значної суми одноразових витрат. У разі придбання основних засобів із залученням кредитних ресурсів графік погашення кредиту буде встановлюватися кредитною угодою і може передбачати виплату заборгованості рівними, наростаючими чи спадними платежами. Погашення заборгованості за лізинговими контрактами може здійснюватися на основі різноманітних схем, але здебільшого передбачає виплату авансового платежу, періодичних лізингових платежів, які включають лізингову маржу, та суми викупу майна. Найбільш важливим є визначення розмірів періодичних лізингових платежів, яке може здійснюватися шляхом розрахунку їх загальної суми з подальшим розподілом на процентні платежі і суми погашення основного боргу, або ж окремого розрахунку розміру процентних платежів і суми погашення основного боргу з подальшим визначенням загальної суми лізингового платежу. В Україні набуло поширення роздільне визначення складників лізингового платежу з подальшим їх підсумовуванням. Важливим також є і вибір найбільш зручного для лізингодержувача і лізингодавця способу виплати лізингових платежів за строками і розмірами сплати.

Впровадження комплексної механізації і автоматизації передбачає створення високопродуктивних і досконалих систем машин з урахування особливостей галузі сільського господарства. У процесі інтенсифікації сільського господарства передбачається використання найбільш сучасних систем машин і обладнання, здатних значно підвищити продуктивність праці й ефективність виробництва сільськогосподарських підприємств.

Висновки. У ситуації, що склалася, використовуючи економічні, фінансові і правові важелі, держава має подолати негативні тенденції аграрної реформи, стимулювати зростання виробництва продукції, надаючи всіляку підтримку вітчизняним товаровиробникам, як це і робиться в більшості країн із розвиненими ринковими відносинами.

Встановлено, що для кращого використання основних засобів в умовах високої інфляції і диспаритету цін потрібна перебудова не тільки відносин власності та форм господарювання, а й господарського механізму загалом. Потрібні цільові програми з інтенсифікації сільського господарства, розвитку науково-технічного прогресу та впровадження інновацій, відновлення і розвитку сільськогосподарського машинобудування.

З огляду на величину і значущість витрат на утримання основних засобів, аграрні

Рис. 1. Посилення ролі лізингу в процесі реновації основних засобів сільськогосподарських підприємств

товаровиробники, здійснюючи ефективне управління процесом відтворення основних засобів, не повинні упускати можливості скорочення зазначених видів витрат, приймаючи будь-які управлінські рішення. А отже, здійснення на сільськогосподарських підприємствах процесу відтворення основних засобів, який забезпечує мінімізацію витрат на їх утри-

мання, повинен передбачати детальний економічний аналіз і прийняття обґрунтованого рішення щодо: форм використання основних засобів; способів фінансування придбання у разі купівлі у власність; доцільності здійснення витрат на ремонт на основі мінімізації сукупних питомих витрат; необхідності заміни застарілої техніки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аранчій В.І. Ефективність використання основних засобів на підприємствах аграрного сектору та напрями її підвищення / В.І. Аранчій, О.П. Зоря, Д.С. Аранчій, В.В. Михайленко. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Вип. 3. Полтава: ПДАА. 2011. Т. 1. С. 21–25.
2. Вініченко І.І. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств: монографія [текст]. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 444 с.
3. Геєць В.М. Національна інноваційна система та інноваційно-інвестиційна діяльність. В кн.: *Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку* / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця. К.: Ін-т екон. прогнозів, 2013. С. 345–385.

4. Дацій О.І. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі України. *Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку*. 2011. № 1. С. 65–76.
5. Ільчук В. Шмопер Т. Інноваційно-інвестиційна діяльність АПК: сучасний стан і проблеми розвитку. *Agricultural and resource economics: international scientific e-journal*. 2017. Vol. 3, № 1. С. 108–118.
6. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія / П.Т. Саблук, О.Г. Шпикуляк, Л.І. Курило та ін. К. : ННЦ ІАЕ, 2010. 706 с.
7. Кропивко М.Ф. Напрями реформування системи управління аграрним сектором в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка АПК*. 2017. № 2. С. 26–28.
8. Лупенко Ю.О. Лупенко Є.І. Інвестування розвитку сільського господарства. *Економіка АПК*. 2008. № 12. С. 59–62.
9. Малік М.Й. Інноваційна діяльність як складова стратегії підвищення конкурентоспроможності агропромислового виробництва. *Економіка АПК*. 2005. № 5. С. 155.
10. Мармуль Л.О. Ксьонжик. І.В. Інвестування інноваційного розвитку харчових і переробних підприємств: монографія. Миколаїв, 2011. 153 с.
11. Назаренко І.М. Аналіз інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств регіонів України. *Проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 136–143.
12. Плаксієнко В.Я. Формування інвестиційного клімату в підприємствах аграрного сектору України. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*, 2011. № 2. С. 202–206.
13. Федоренко В.Г. Основи інвестиційно-інноваційної діяльності: навч. посіб. К.: Алеута, 2004. 431 с.
14. Хвесик Ю.М. Інвестиції в аграрний сектор: пріоритети та механізми нарощення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 22. С. 5–8.